

О. В. Лавніченко

А. В. Чухлатий

ОЗНАКИ ФОРМ ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ

Уточнено такі поняття, як службово-бойове застосування, вид і форма службово-бойових дій Національної гвардії України. Наведено ознаки класифікації видів і форм її дій, умови, за якими можна відокремлювати одну форму дій від іншої.

Запропоновано класифікацію форм дій Національної гвардії України проводити за такими ознаками: режим застосування формувань, масштаб дій, тривалість дій, потреба у застосуванні зброї.

Ключові слова: *службово-бойове застосування, службово-бойові дії, вид службово-бойових дій, форма службово-бойових дій, оперативні дії, спеціальна операція, правила з визначення форми дій.*

Постановка проблеми. У теорії службово-бойової діяльності (СБД) Національної гвардії України (НГУ) базовими поняттями є види, форми, способи службово-бойової діяльності тощо. Вони повинні використовуватися під час розроблення концептуальних положень щодо застосування НГУ для забезпечення внутрішньої безпеки держави, статуту та інших документів, у практиці оперативної та бойової підготовки органів управління.

Для того щоб визначити види, форми і способи службово-бойової діяльності і службово-бойових дій НГУ, необхідно відповісти, а що саме є діяльністю, дією, видом діяльності, формою діяльності, способами діяльності (діями), взаємозв'язком між поняттями *діяльність НГУ, службово-бойова діяльність, службово-бойове застосування та службово-бойові дії.*

Суворе визначення понять, встановлення взаємозв'язків та взаємозалежності між ними є одним із завдань теорії СБД.

Також визначення з основними категоріями СБД НГУ дає можливість поштовху щодо розроблення засад застосування НГУ.

Розроблення засад підготовки і застосування НГУ можливо за умови завчасного вирішення двох питань: усвідомлення остаточної організаційної структури НГУ і форм їх службово-бойового застосування.

На сьогодні, якщо з можливими структурними змінами питання в основному вирішено, то щодо форм застосування НГУ ще багато незрозуміlostей. Цьому є свідчення деяких

публікацій [6], у яких автори, не зважаючи на наявність досліджень щодо СБД НГУ, мають спробу видати свої погляди за достовірні результати, не враховуючи дійсне призначення НГУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уперше проблему створення теорії оперативного застосування внутрішніх військ було розглянуто у публікаціях командувача внутрішніми військами МВС СРСР генерал-полковника Ю. В. Шаталіна [1]. Проте в подальшому цій проблемі у зв'язку з відомими подіями на теренах СРСР на початку 90-х років не приділялося достатньої уваги.

Завдяки актуальності проблематики щодо розвитку внутрішніх військ (ВВ) МВС України постало питання подальшого розвитку теорії оперативного застосування внутрішніх військ [3], а відповідно до цього – деяких понять щодо видів і форм службово-бойової діяльності та службово-бойових дій внутрішніх військ.

Для доповнення відомої форми застосування ВВ – спеціальна операція (різного виду і масштабу) – як актуальні висунуто: форму застосування оперативного масштабу – оперативні дії (оперативне застосування); форму застосування тактичного масштабу – службово-бойові дії [3, 4]. Розроблено поняття відносно цих форм. Однак ще не досягнуто ясності у розумінні умов, які відокремлюють одну форму від іншої.

У 2014 р. на базі внутрішніх військ створено Національну гвардію України, яка у спадок від ВВ отримала їх завдання, принципи застосування, а відповідно форми і способи виконання завдань.

Однак водночас слід зазначити, що становище ускладнюється тим, що такі вихідні поняття, як

службово-бойове застосування, вид, форма службово-бойових дій НГУ, ще не знайшли закріплення у керівних документах НГУ. У зв'язку з цим **метою статті** є уточнення цих понять з урахуванням останніх досліджень і наведення доказів відносно класифікаційних ознак форм застосування НГУ під час виконання завдань за призначенням.

Виклад основного матеріалу. У публікаціях [3, 4, 7, 8] у межах розробленої теорії службово-бойової діяльності НГУ запропоновані базові

поняття сутності, видів і форм службово-бойового застосування НГУ.

Службово-бойове застосування НГУ є організованим виконанням службово-бойових завдань за призначенням військовими нарядами, підрозділами, військовими частинами, з'єднаннями та угрупованнями НГУ як самостійно, так і у взаємодії з органами поліції, іншими правоохоронними та військовими формуваннями держави з метою забезпечення національної безпеки і оборони країни (рис. 1).

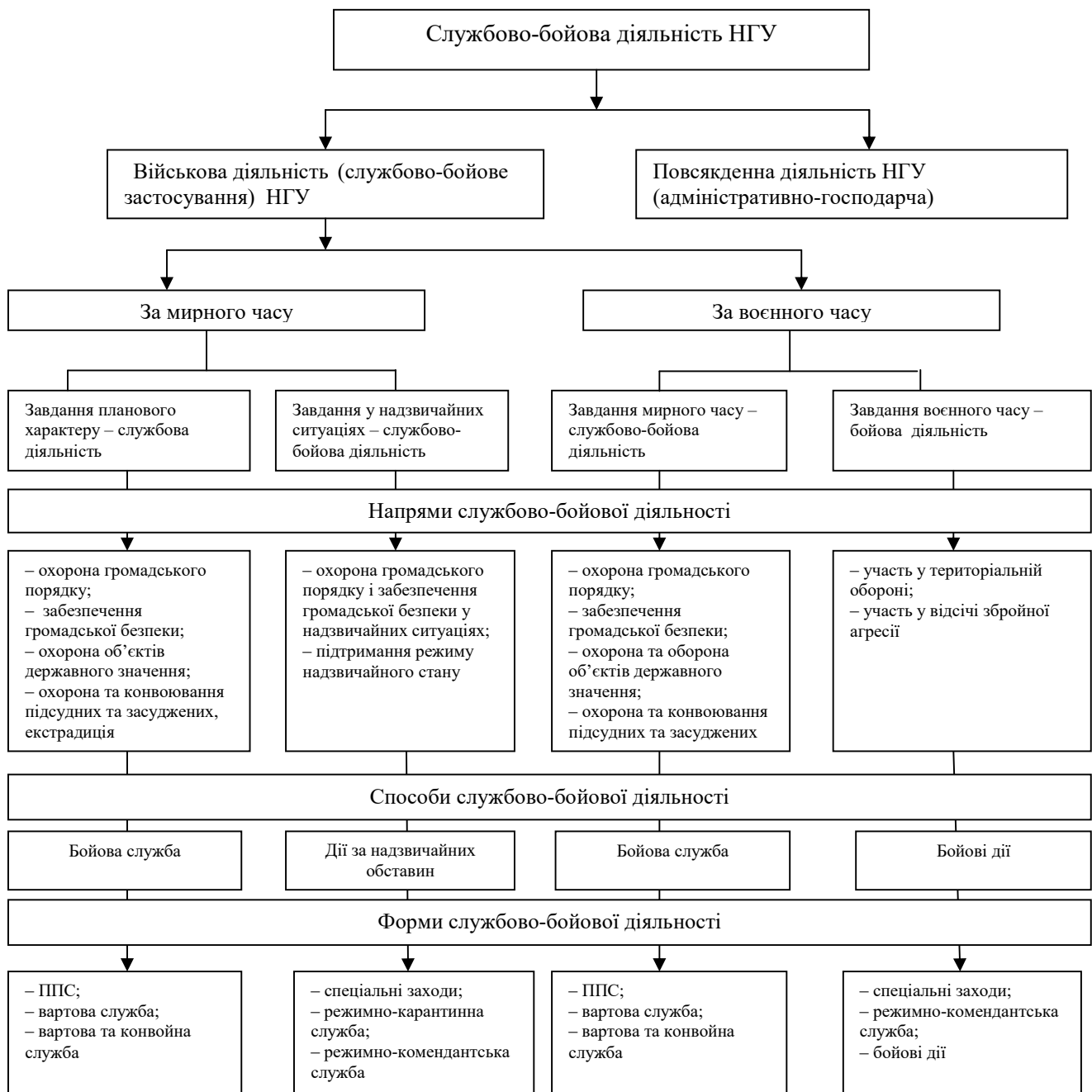

Рисунок 1 – Структура службово-бойової діяльності НГУ

Службово-бойове застосування НГУ здійснюється за мирного і воєнного часу.

Службово-бойове застосування НГУ за мирного часу включає службово-бойові дії у плановому порядку у спосіб бойової служби (власне службові дії) у формі патрульно-постової служби, вартової служби, конвойної служби та службово-бойові дії за надзвичайних обставин (суто службово-бойові) у формах спеціальних дій, режимно-карантинної і режимно-комендантської служб.

Службово-бойове застосування НГУ за воєнного часу передбачає виконання службово-бойових завдань, що властиві мирному часу (у формі патрульно-постової служби, вартової служби, конвойної служби), та виконання завдань воєнного часу у формах режимно-комендантської служби, спеціальних дій, бойових дій.

Основні вихідні положення службово-бойового застосування НГУ виявляються у

його принципах, які є похідними від принципів застосування сил забезпечення внутрішньої безпеки (сил охорони правопорядку) держави і принципів воєнного мистецтва. Вони є загальними для оперативного і тактичного масштабів дій сил НГУ.

Стан справ у службово-бойовому застосуванні НГУ залежить від її завдань у системі сил сектору безпеки і оборони, рівня розвитку засобів технічного оснащення формувань НГУ, характеру політичної системи суспільства та політичного режиму державної влади, історичних і національних особливостей країни, географічних умов та інших факторів.

Для визначення організації дій НГУ в межах поняття “службово-бойове застосування” доцільно виокремлювати поняття “вид службово-бойових дій” і “форма службово-бойових дій” (табл.1).

Таблиця 1 – Види, форми та способи службово-бойових дій

Службово-бойові дії		
Вид	Форма	Спосіб
Патрулювання (у заходах з охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, режимних і карантинних заходах та ін.)	Службово-бойові дії	Спостереження, огляд, затримання
Охорона (важливих державних об'єктів, ядерних установок, спецвантажів, дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав, підсудних під час судових засідань)	Службово-бойові дії	Спостереження, затримання, супровід
Конвоювання (засуджених та підсудних під час судового процесу, екстрадиція осіб за межі країни; затриманих під час масових заходів, режимних і карантинних заходів)	Службово-бойові дії	Супровід, охорона
Спеціальні дії	Оперативні дії, спеціальна операція, службово-бойові дії	Охорона, патрулювання, спостереження, огляд, супровід, конвоювання, оточення, оцеплення, блокування, пошук, розшук, обшук, переслідування, вилучення, демонстративні дії, прикриття, розблокування, затримання, зачищення, штурм
Бойові дії (оборона об'єктів, боротьба з НЗФ, ДРС, десантами противника)	Бій	Поразка противника на дальніх підступах, в найближчій глибині, під час спроби захоплення об'єкта (відбиття нападу противника)

Вид службово-бойових дій НГУ відображає характер перебігу дій у їх відношенні до результату, тривалості, повторюваності тощо протягом певного періоду часу, виходячи з мети дій, що намічена, сукупності вирішуваних завдань, умов, які склалися, способу реалізації дій.

До видів службово-бойових дій НГУ можна віднести такі:

– патрулювання (у заходах з охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, режимних і карантинних заходах та ін.);

– охорона (важливих державних об'єктів, АЕС, спеціальних вантажів, дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав, підсудних під час судових засідань);

– конвоювання (засуджених та підсудних під час судового процесу, екстрадиція осіб за межі країни; затриманих під час масових заходів, режимних і карантинних заходів);

– спеціальні дії (з попередження, запобігання, виявлення, припинення правопорушень і посягань з боку окремих організацій, груп і осіб; з відновлення порушених законних прав і свобод);

– бойові дії (оборона об'єктів, комунікацій у воєнний час, боротьба з ДРС, НЗФ).

Патрулювання силами НГУ є профілактичними діями з підтримання встановленого порядку, попередження протиправних дій силами військових нарядів, що здійснюються шляхом обходу (об'їзду) за встановленими маршрутами визначеної території, огляду окремих її ділянок, транспорту, приміщень організацій і установ різних форм власності, перевірки документів, особистих речей людей, які підозрюються у скоєнні правопорушення, затримання правопорушників, передачі їх до органів внутрішніх справ.

Охорона силами НГУ полягає у захисті об'єктів, вантажів, підсудних, осіб, що взяті під варту, засуджених, окремих людей, забезпеченні встановленого порядку допуску до них, що здійснюється силами військових нарядів, підрозділів, військових частин шляхом несення служби на постах, спостереження за об'єктами, за діями сторонніх осіб та попередження правопорушень з можливим використанням інженерно-технічних засобів охорони, зброї, спеціальних засобів та засобів активної оборони.

Конвоювання силами НГУ полягає у супроводженні підсудних, засуджених до позбавлення волі в установи виконання покарань (між установами виконання покарань) та осіб, які взяті під варту, а також військовополонених з метою їх охорони. Окремим видом конвоювання є екстрадиція – супроводження та передавання відповідно до міжнародних угод представникам влади інших держав осіб, які скоїли злочин у своїй країні та незаконно проникли на територію України.

Спеціальні дії НГУ – це дії формувань НГУ, які належать до профілактичних, охоронних, режимних, захисних, ізоляційно-обмежувальних заходів, що проводяться за звичайних обставин, за надзвичайних обставин мирного та воєнного часу із застосуванням зброї, спеціальної техніки та засобів, військової техніки відповідно до існуючого законодавства.

Бойові дії НГУ є діями її формувань з охорони та оборони важливих об'єктів і комунікацій, боротьби з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями агресора у воєнний час та антидержавними незаконно утвореними озброєними формуваннями (навіть у мирний час за умов виконання завдань щодо їх знищення).

Форма службово-бойових дій НГУ є зовнішнім виразом змісту способу бойових дій НГУ. Відображає масштаб цілей, що висуваються, характер і масштаб факторів, які підлягають урахуванню під час планування й організації управління та взаємодії сил органів різного призначення і належності; характер виконуваних формуваннями НГУ завдань; види і кількість військових частин НГУ, що потрібні для виконання певного завдання; рівень небезпеки наслідків, що можуть настати у разі недоліків в управлінні діями військ; рівень потрібного керівництва силами.

До форм службово-бойових дій НГУ пропонують відносити такі, за якими приймаються рішення на застосування і здійснюється планування дій сил в установленому порядку.

Можна виділити такі форми службово-бойових дій НГУ: оперативні дії (оперативне застосування); спеціальна операція (оперативного і тактичного масштабу); службово-бойові дії; бій.

Також до оперативних форм дій НГУ можуть належати оперативні дії (оперативне застосування), спеціальна операція

(оперативного масштабу), а до тактичних форм дій – спеціальна операція (тактичного масштабу), службово-бойові дії, бій.

Оперативні дії (оперативне застосування) НГУ можуть бути самостійними або складовою частиною великомасштабної спеціальної операції (спеціальних заходів), яка проводиться органом державної влади (певним правоохоронним органом держави) у певному районі.

Спеціальна операція НГУ може бути окремою, складовою частиною оперативного застосування НГУ або спеціальних заходів, що проводяться органом державної влади (певним правоохоронним органом держави).

Службово-бойові дії НГУ є тактичною формою застосування з'єднань (частин, підрозділів) НГУ.

Бій, що проводиться силами формувань НГУ, може бути формою дій у воєнний час, складовою частиною спеціальної операції щодо знищення незаконного збройного формування чи захоплення злочинців, що втекли з-під варти, або як етап виконання завдання з охорони особливо важливого об'єкта (внаслідок збройного нападу на нього) навіть у мирний час.

Подальші дослідження зумовили уточнення понять з форм застосування НГУ (внутрішніх військ) [5, 8].

1. Оперативні дії – сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом службово-бойових дій і спеціальних операцій НГУ, які проводяться у визначеному районі або в районі відповідальності одночасно або послідовно за єдиним замислом і планом для вирішення завдання із забезпечення національної безпеки національного (регіонального) рівня (значущості) у встановлений період часу; форма оперативних дій (оперативного застосування) НГУ.

За масштабом оперативні дії НГУ можуть здійснюватися із залученням усіх наявних мобільних сил НГУ або силами ОТО НГУ.

Оперативні дії НГУ є багатофункціональними, спрямованими на виконання сукупності завдань переважно із забезпечення громадської безпеки, до виконання яких крім сил НГУ можуть залучатися й формування кількох (інших) силових структур держави, але під керівництвом командування НГУ, або це дії угруповання НГУ, яке оперативно підпорядковується керівництву

правоохоронного органу держави, яке призначається відповідальним за проведення невідкладних заходів із забезпечення національної безпеки.

Дії НГУ у формі оперативних дій (оперативного застосування) можуть мати місце під час виконання таких завдань:

– охорона громадського порядку під час ліквідації наслідків катастрофи техногенного характеру державного (регіонального) рівня;

– забезпечення режимно-карантинних заходів державного (регіонального) рівня;

– охорона громадського порядку під час виборів органів державної влади національного рівня;

– підтримання правового режиму надзвичайного стану.

2. Спеціальна операція – це сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом спеціальних військових і власне бойових дій військових частин і з'єднань НГУ (угруповань НГУ), які проводяться у заданому районі одночасно або послідовно за єдиним замислом, протягом короткого часу, для виконання завдання із забезпечення національної безпеки регіонального (місцевого) рівня (значущості) у встановлений період часу; форма оперативних (тактичних) дій НГУ.

Спеціальна операція НГУ може бути окремою, елементом оперативних дій (оперативного застосування) НГУ, а також складовою частиною спеціальних заходів, які проводяться під керівництвом органу державної виконавчої влади (певного правоохоронного або військового органу держави) у сфері національної безпеки.

Спеціальні операції НГУ спрямовані на:

– вузькофункціональні дії, які можуть бути віднесені до спеціальних операцій тактичного рівня – силова фаза у заходах з припинення заворушень; пошук, локалізація, знешкодження озброєних злочинців (терористів, диверсантів);

– широкофункціональні дії, які можуть бути віднесені до спеціальних операцій оперативного рівня – щодо знешкодження незаконних збройних формувань.

Спеціальні операції незалежно від їхнього рівня характеризуються чітким обмеженням часу їх проведення.

3. Службово-бойові дії – це сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, місцем і часом заходів щодо виконання обмеженого за масштабом завдання регулярного

характеру (з патрулювання, охорони, конвоювання) у спосіб бойової служби з'єднанням, військовою частиною, підрозділом, військовим нарядом внутрішніх військ, які проводяться в обмеженому районі за єдиним замислом; тактична форма дій внутрішніх військ.

4. Бій (силами НГУ) – це збройне зіткнення з озброєними злочинцями, незаконним збройним формуванням, терористичною групою, диверсійно-розвідувальною групою або як етап виконання завдання з оборони особливо важливого державного об'єкта внаслідок збройного нападу на нього із застосуванням різноманітних засобів ураження, захисту і

забезпечення, яке являє собою організовані та узгоджені за метою, місцем і часом вогонь і маневр підрозділу, військової частини, з'єднання або угруповання НГУ в обмеженому районі, протягом короткого часу, за єдиним замислом; тактична форма дій НГУ. Бій може бути складовою частиною спеціальної операції НГУ.

Для забезпечення конструктивності уставних документів НГУ потрібна подальша деталізація змісту форм її застосування. У таблиці 2 наведено характеристики організаційних заходів, що впливають на форму службово-бойових дій НГУ (за виключенням бою силами НГУ).

Таблиця 2 – Характеристики організаційних заходів у сфері безпеки, що впливають на форму службово-бойових дій сил НГУ

№ пор.	Умови обстановки й організаційні заходи, що впливають на форму дій НГУ	Характеристика організаційних заходів за масштабом дій		
		Великим	Середнім	Малим
1	Характер поставленого завдання	Багатофункціональне, національного (регіонального) рівня	Функціональне, зосередженого характеру, регіонального (місцевого) рівня	Вузько-функціональне, місцевого рівня
2	Характер, кількість, склад залучуваних до дій сил і засобів	Формування кількох силових структур. Від НГУ залучають угруповання сил	Формування кількох силових структур. Від НГУ залучають військову частину (з'єднання) або угруповання	Військові наряди від військової частини або сили до підрозділу
3	Режим застосування сил	За вимогою	За вимогою	У плановому порядку
4	Потреба у застосуванні зброї	На момент планування – малоімовірна; в ході дій – з письмового дозволу вищого керівництва	Ймовірність застосування зброї (на момент планування) – велика	Можливість у застосуванні зброї малоімовірна; згідно з відповідними законами і військовими статутами
5	Розмір району дій	Великий (не менший, ніж регіон держави)	Обмежений, можливо, й великий	Обмежений, можливо, великий
6	Тривалість дій	Тривала	Обмежена; чітке нормування часу	За планом
7	Кількість і характер етапів дій	Кілька; на початкових етапах основна роль належить правоохоронним органам	Кілька; на початкових етапах основна роль належить правоохоронним органам	Етапи не виокремлюються
8	Можливі негативні наслідки у разі неуспішності дій	Резонансні	Резонансні	Резонансні наслідки малоімовірні
9	Потрібний рівень керівництва діями	Центральні органи виконавчої влади (правоохоронні органи держави). Центральний і регіональні органи ВВ	Правоохоронні органи держави (центральні, регіональні, місцеві). Центральний і регіональні органи управління НГУ, командири військових частин НГУ	Командири військових частин НГУ

Ця таблиця може стати підставою для уточнення меж у діях сил НГУ, з якими можна пов'язувати уявлення про форми дій формувань: з характеристиками організаційних заходів за великим масштабом – оперативні дії; з характеристиками за середнім масштабом – спеціальну операцію; з характеристиками за малим масштабом – службово-бойові дії.

У такому разі з оперативними діями як формою службово-бойових дій ВВ можна пов'язувати ситуацію, коли:

– поставлене для виконання завдання є багатофункціональним, національного або регіонального рівня;

– до виконання завдання залучаються за вимогою формування кількох силових структур; від ВВ – угруповання військ;

– потреба у застосуванні зброї (на момент планування) малоімовірна (за необхідності в ході дій – з письмового дозволу вищого керівництва);

– розмір району дій – великий (не менший, ніж регіон держави);

– тривалість дій – тривалість часу;

– кількість і характер етапів дій – кілька; на початкових етапах основна роль належить правоохоронним органам;

– можливі негативні резонансні наслідки у разі неуспішності дій внутрішніх військ;

– керівництво діями – з боку центрального органу виконавчої влади (правоохоронного органу держави), безпосереднє – центральний і регіональні органи управління НГУ.

Зі спеціальною операцією як формою службово-бойових дій НГУ можна пов'язувати ситуацію, коли:

– поставлене для виконання завдання є функціональним, зосередженого характеру регіонального (місцевого) рівня;

– до виконання завдання залучаються за вимогою формування кількох силових структур; від НГУ – військова частина (з'єднання) або угруповання військ;

– імовірність застосування зброї (на момент планування) – велика;

– розмір району дій – обмежений (можливо, й великий);

– тривалість дій – чітке нормування та обмеженість часу;

– кількість і характер етапів дій – кілька; на початкових етапах основна роль належить правоохоронним органам;

– можливі негативні резонансні наслідки у разі неуспішності дій внутрішніх військ;

– керівництво діями – з боку центрального (регіонального, місцевого) правоохоронного органу держави; безпосереднє – центральний і регіональні органи управління НГУ, командири військових частин внутрішніх військ.

Зі службово-бойовими діями як формою дій НГУ можна пов'язувати ситуацію, коли:

– поставлене для виконання завдання є вузькофункціональним, місцевого рівня;

– до виконання завдання залучаються за планом військові наряди від військової частини або сили до підрозділу НГУ;

– можливість у застосуванні зброї – малоімовірна, виключно для забезпечення виконання завдання у разі загрози життю та здоров'ю військовослужбовцям чи громадянам або припинення злочину, якого іншим шляхом припинити неможливо, згідно з відповідними законами і військовими статутами;

– розмір району дій – обмежений, за планом;

– тривалість дій – обмеженість часу, за планом;

– етапи у діях не виокремлюються;

– резонансні наслідки у разі неуспішності дій малоімовірні;

– керівництво діями – командири військових частин (підрозділів) НГУ.

Форма дій НГУ значною мірою залежить від характеру виконуваного завдання, яке воно – багатофункціональне або вузькофункціональне.

Прикладом багатофункціонального можна вважати завдання з підтримання правового режиму надзвичайного стану. В ньому поряд з власне підтриманням правового режиму потрібно охороняти об'єкти інфраструктури, а залежно від складності обстановки проводити й спеціальні операції часткового характеру, у деяких населених пунктах відновлювати цивільну владу. У такій ситуації основною функцією у цілому виявляється контроль території, заходи із забезпечення режиму надзвичайного стану. Застосування зброї не є основним засобом виконання завдання. З такою ситуацією асоціюється потреба в оперативних діях сил НГУ.

Зі спеціальною операцією, здається, пов'язане менше коло функцій у діях під час виконання завдання, наприклад, з пошуку, локалізації або лише ті, які потрібні у період силової фази, що спрямовані на рішуче припинення дій правопорушників. Однак при цьому можлива потреба у застосуванні не тільки спеціальних засобів, а й що важливо – вогнепальної зброї.

Із збільшенням кількості правопорушників зростає складність дій сил НГУ з виконання завдання. Завдання може стати

багатофункціональним, наприклад, завдання щодо знешкодження незаконного збройного формування. У ситуації боротьби з таким формуванням поряд з власне знешкодженням потрібні й контроль території, охорона об'єктів.

Можливо зробити висновок, що спеціальну операцію відрізняє від оперативних дій більш висока ймовірність у застосуванні зброї. Цей факт може стати основною ознакою під час визначення вищих форм застосування НГУ. Можна вважати, якщо у діях сил НГУ ймовірність застосування зброї велика, то ці дії є спеціальною операцією, в іншому разі – оперативними діями.

Дійсно, наприклад, застосування сил НГУ для підсилення органів поліції в охороні громадського порядку під час виборів вищих органів державної влади можна вважати оперативними діями, а не спеціальною операцією НГУ. Тут важливо враховувати й суспільний резонанс, бо врешті-решт загальні наміри вищого керівництва (якщо воно налаштоване на спеціальну операцію) стають відомі громадськості, а громадськість пов'язує спеціальну операцію зі зброєю, що може призвести до її збудженості й у результаті – до негативних наслідків у суспільстві.

Істотною ознакою спеціальної операції є тривалість виконання завдань. Для спеціальної операції чітко визначається конкретний термін часу, на відміну від оперативних дій НГУ, які здійснюються тривало. Це пояснюється тим, що під час оперативних дій за мету береться недопущення розвитку негативних подій, а у спеціальній операції – припинення, ліквідація, захоплення або знищення об'єкта протиправних дій.

Щодо службово-бойових дій як форми дій НГУ, то слід звернутися до поняття “службова діяльність НГУ” [3]. Службова діяльність НГУ є компонентом службово-бойової діяльності НГУ, що стосується переважно діяльності її частин і з'єднань, з якими пов'язується несення служби у звичайній оперативній обстановці щодо виконання поставлених завдань.

Службова діяльність НГУ здійснюється через несення підрозділами, військовими частинами і з'єднаннями таких видів служби:

– патрульно-постова служба, що полягає у профілактичних і охоронних діях, спрямованих на забезпечення громадського порядку й боротьбу з вуличною злочинністю;

– вартова служба – в охороні важливих державних і військових об'єктів, комунікацій, спеціальних і військових вантажів, споруд, складів, баз ресурсного забезпечення і військового постачання, місць проведення спеціальних робіт;

– конвойна служба – у конвоюванні підсудних під час судових засідань, засуджених під час перевезень до місць відбування покарання і осіб під час екстрадиції за межі території країни.

Одним із значень слова “службовий” є поняття “допоміжний”, “другорядний”, “підсобний”. Службова діяльність НГУ за мирного часу у звичайній оперативній обстановці здебільшого пов'язана з монотонними, наперед відомими діями дійсно другорядного порядку порівняно з діями за надзвичайних обставин або з діями у бойовій обстановці. Однак, хоча службову діяльність НГУ дехто і розглядає як другорядну, вона є довготривалою, здійснюється на всій території країни і стає основою для успіхів сил НГУ в діях у разі загострення обстановки.

Військові частини (з'єднання) НГУ виконують службові завдання у спосіб бойової служби, тобто в готовності до застосування за необхідності спеціальних засобів і навіть зброї відповідно до чинного законодавства.

З ускладненням оперативної обстановки, особливо коли назріває небезпека застосування спеціальних засобів (зброї), службова діяльність військових частин (з'єднань) НГУ переходить до активної фази безпосереднього виконання найбільш складної частини поставлених завдань і перетворюється власне в службово-бойову діяльність, а у воєнний час – і в бойову.

За таких обставин службової діяльності НГУ служба за звичайних умов є ризиковою справою для їх військовослужбовців. Тому є сенс підвищити статус дій сил НГУ і вважати їх не службовими, а службово-бойовими, а форму дій сил НГУ регулярного характеру (з патрулювання, охорони, конвоювання) у спосіб бойової служби – службово-бойовими діями.

Характер виконуваного завдання (широкофункціональне, вузькофункціональне), кількість залучуваних силових структур, їх сил і кількість потрібних сил НГУ, розмір району дій, можливі негативні наслідки, потрібний рівень керівництва силами складають уявлення про можливий масштаб дій.

З урахуванням зазначеного застосування сил НГУ можна пов'язувати:

а) за режимом застосування:

– у плановому порядку – у формі “службово-бойові дії”;

– за вимогою – у формі “оперативні дії” або “спеціальна операція”;

б) за масштабом дій:

– у малому – у формі “спеціальна операція”;

– у великому – у формі “оперативні дії” або “спеціальна операція”;

в) за ймовірністю застосування зброї:

– малої – у формі “оперативні дії”;

– великої – у формі “спеціальна операція”.

Розглядати рівень форм дій НГУ слід згідно з табл. 3, а правила з визначення форми дій – за рис. 2.

Таблиця 3 – Рівні форм дії НГУ

№ пор.	Форма дій НГУ	Характер виконуваного НГУ завдання	Рівень форм дій НГУ
1	Оперативні дії	1. Охорона громадського порядку під час виборів органів державної влади національного рівня.	Оперативний
		2. Охорона громадського порядку під час ліквідації наслідків катастрофи техногенного характеру державного (регіонального) рівня.	Оперативний
		3. Забезпечення режимно-карантинних заходів державного (регіонального) рівня.	Оперативний
		4. Підтримання правового режиму надзвичайного стану	Оперативний
2	Спеціальна операція	1. Силова фаза з припинення заворушень (у заходах ОВС з охорони громадського порядку).	Тактичний
		2. Пошук, локалізація, знешкодження озброєних злочинців (терористів, диверсантів).	Тактичний
		3. Знешкодження незаконних збройних формувань	Оперативний
3	Службово-бойові дії	1. Охорона громадського порядку (за планом).	Тактичний
		2. Охорона об'єкта.	Тактичний
		3. Конвоювання (за планом)	Тактичний
4	Бій	Оборона об'єкта та ін.	Тактичний

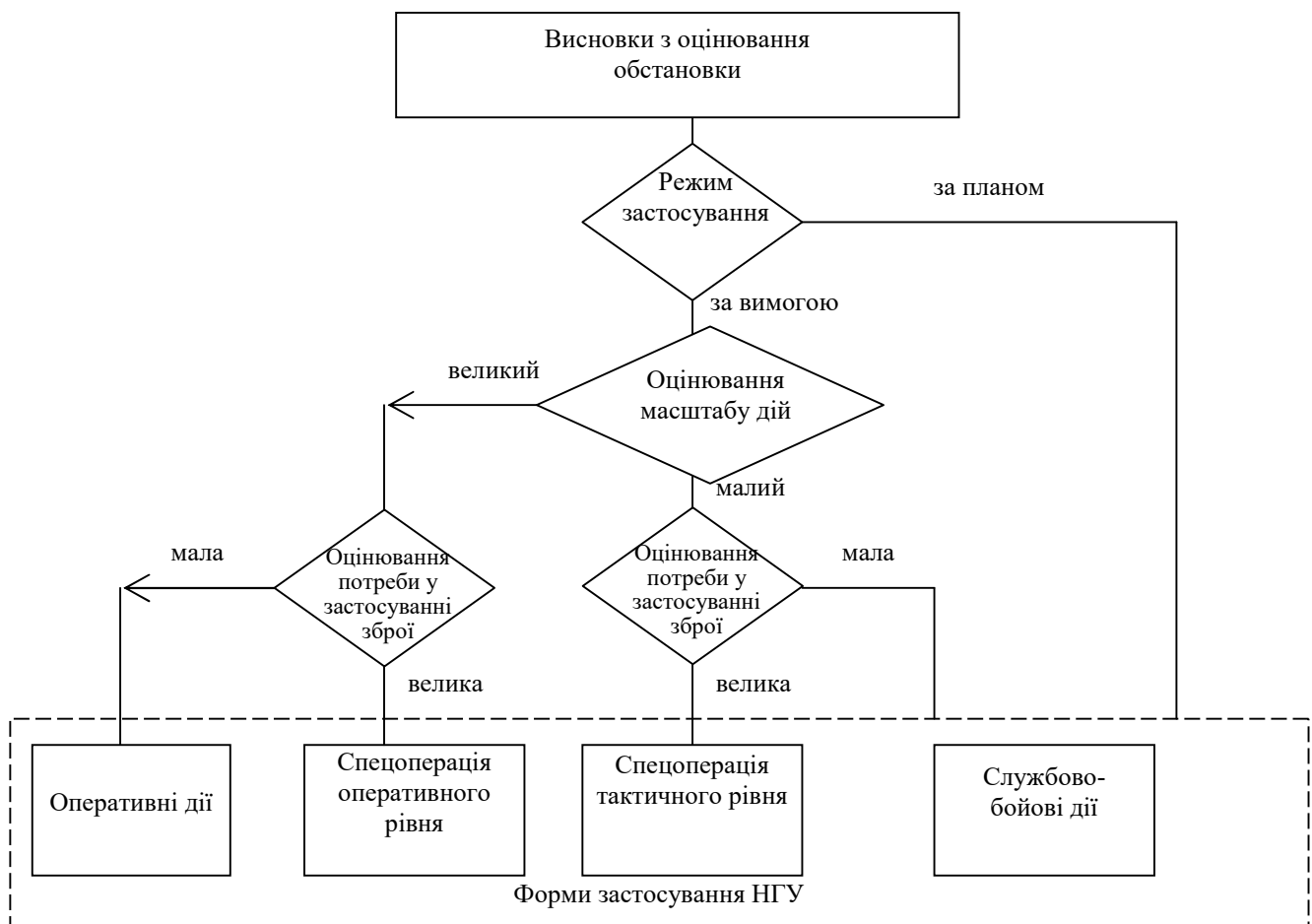

Рисунок 2 – Правила з визначення форми дій НГУ у сфері безпеки

Висновки

Форма службово-бойових дій сил НГУ – це зовнішнє вираження змісту способу застосування формувань НГУ. Відображає масштаб цілей, що висуваються, характер і масштаб факторів, які підлягають урахуванню під час планування і організації управління та взаємодії органів і сил різного призначення та належності (правоохоронних і навіть військових) під час виконання завдань із забезпечення національної безпеки; характер виконуваних силами НГУ завдань; види і кількість військових частин, що потрібні для виконання певного завдання; рівень небезпеки наслідків, що можуть настати у разі недоліків в управлінні діями сил НГУ; рівень потрібного керівництва силами.

Класифікувати форми дій НГУ достатньо за такими ознаками: режим застосування формувань, масштаб дій; тривалість дій, потреба у застосуванні зброї.

Характер виконуваного завдання (широкофункціональне, вузькофункціональне), кількість залучуваних силових структур, їх сил і кількість потрібних сил НГУ, розмір району дій, можливі негативні наслідки, потрібний рівень керівництва силами складають уявлення про можливий масштаб дій.

Масштаб дій НГУ істотно залежить від характеру виконуваного завдання, кількості залучуваних сил і гостроти можливих негативних наслідків у випадку неуспішності дій.

Для визначення режимів застосування НГУ, кількісних характеристик масштабу дій потрібні додаткові дослідження.

УДК 355:378

А. В. Лавніченко, А. В. Чухлатий

ПРИЗНАКИ ФОРМ ПРИМЕНЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ ЗАДАЧ ПО НАЗНАЧЕНИЮ

Уточнены такие понятия, как служебно-боевое применение, вид и форма служебно-боевых действий Национальной гвардии Украины. Приведены признаки классификации видов и форм их действий, условия, по которым можно отделять одну форму действий от другой.

Предложено классификацию форм действий Национальной гвардии Украины проводить по признакам: режим применения формирований, масштаб действий; продолжительность действий, необходимость в применении оружия.

Перелік джерел посилання

1. Шаталин Ю. В. Основы тактики и оперативного использования внутренних войск. *На боевом посту* : сборник. Москва, 1988. Вып. 70. С. 8–16.

2. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 29. Ст. 397.

3. Шмаков О. М. Структура теорії службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України. *Честь і закон*. 2004. № 4. С. 3–11.

4. Шмаков О. М., Лавніченко О. В. Види, форми і способи діяльності та дій внутрішніх військ. *Честь і закон*. 2006. № 4. С. 3–10.

5. Шмаков О. М., Лавніченко О. В. Основи підготовки та застосування внутрішніх військ МВС України (Оперативне застосування внутрішніх військ. Загальні положення). *Лекція*. Харків : Акад. ВВ МВС України, 2008. 49 с.

6. Єрмошин М. О., Сутюшев Т. А. Основні види і форми службово-бойової діяльності і дій Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2020. № 4. С. 18–24.

7. Шмаков О. М., Бабков Ю. П., Поляков В. Ю. Фактори, що впливають на склад угруповання Національної гвардії України у міжнародному збройному конфлікті. *Честь і закон*. 2017. № 2. С. 16–21.

8. Шмаков О. М. Чи властиве оперативне мистецтво Національній гвардії України? *Честь і закон*. 2015. № 2. С. 4–7.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2021 р.

Ключевые слова: *служебно-боевое применение, служебно-боевые действия, вид служебно-боевых действий, форма служебно-боевых действий, оперативные действия, специальная операция, правила по определению формы действий.*

UDC 355:378

О. Lavnichenko, A. Chuhlatiy

DISTINCTIVE FEATURES OF MODES OF USE OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE IN PERFORMING ASSIGNED MISSIONS

The concepts of service-combat use, type and form of service-combat actions of NGU are specified. The distinctive features of classification of types and forms of its actions, conditions under which it is possible to separate one form of actions from another one are determined.

In order to determine the types, forms and methods of service and combat activities and actions of the NGU, it is necessary to know, what exactly is the activity, action, type of activity, form of activity, methods of activity (action), the relationship between the concepts of NGU activity, service-combat activity, service-combat use and actions.

The aim of the article is to clarify these concepts taking into account the latest research and provide arguments regarding the classification features of the forms of application of the NGU in the performance of tasks for the purpose.

Service and combat use of the NGU is organized as performance of service and combat tasks assigned to military units, subdivisions, military units, formations and groups of the NGU both independently and in cooperation with police, other law enforcement and military formations of the state to ensure national security and national defense.

Service and combat use of the NGU in peacetime includes service and combat operations in a planned manner in the manner of combat service (actually service actions) in the form of patrol service, guard service, convoy service and service and combat operations in emergencies (purely service and combat) in the forms of special actions, regime-quarantine service and regime-commandant service.

Service and combat use of the NGU in wartime includes the performance of combat missions inherent in peacetime (in the form of patrol service, guard service, convoy service), and the implementation of wartime tasks in the form of regime commandant's service, special operations, combat action.

Classification of forms of action of NGU is enough to carry out on the following distinctive features: a mode of use of formations, scale of actions; duration of action, the need to use weapons.

The scale of action of the NGU significantly depends on the nature of the task, the number of forces involved and the severity of possible negative consequences in case of failure. Additional research is needed to quantify the scope of action.

Keywords: *service-combat use, service-combat actions, type of service-combat actions, form of service-combat actions, operative actions, special operation, rules for determining the form of actions.*

Лавніченко Олександр Васильович – заслужений працівник освіти України, кандидат військових наук, доцент, професор кафедри оперативного мистецтва Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-7873-6809>

Чухлатий Андрій Валерійович – доцент кафедри оперативного мистецтва Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-1095-1657>